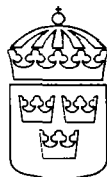


Socialutskottets betänkande

1989/90:SoU29

Allmänna arvsfonden



1989/90
SoU29

Sammanfattning

I betänkandet behandlas regeringens skrivelse 1989/90:131 med redovisning för fördelningen av medel från allmänna arvsfonden under budgetåret 1988/89 samt de motioner som väckts med anledning av skrivelsen. I betänkandet behandlas också några motioner om allmänna arvsfonden från den allmänna motionstiden 1990.

Flera motionärer har ifrågasatt om regeringen när medel utdelats ur fonden tillämpat fondens ändamålsbestämmelse på det i lagen avsedda sättet. Utskottet kan konstatera att regeringen gett ändamålsparagrafen en vid tolkning. Det går enligt utskottet av det redovisade materialet inte att helt klarlägga om utdelningen av medlen till stat och kommun skett i överensstämmelse med ändamålsbestämmelsen. Utskottet erinrar om att enligt lagen om allmänna arvsfonden skall stöd ur arvsfonden inte beviljas för åtgärder som det åligger stat eller kommun att bekosta. Utskottet betonar att arvsfondens medel huvudsakligen skall användas för stöd till frivilliga och ideella insatser. Utskottet anser sig mot denna bakgrund böra instämma i kraven att en översyn bör göras av arvsfondens ändamålsbestämmelse. Vad utskottet anfört bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Övriga motionsyrkanden avstyrks. Tre reservationer (m, fp och c resp. c) har avgetts.

Regeringens skrivelse

Regeringen har genom skrivelse 1989/90:131 till riksdagen överlämnat en redovisning för fördelningen av medel från allmänna arvsfonden under budgetåret 1988/89.

Motioner väckta med anledning av regeringens skrivelse

1989/90:So44 av Sten Svensson m.fl. (m) vari yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om ärvdabalkens bestämmelser om allmänna arvsfonden,

2. att riksdagen hos regeringen begär förslag om förändring av ansvaret för medelsfördelningen i enlighet med vad i motionen anförts.

1989/90:So45 av Göran Engström (c) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om ändrade regler för allmänna arvsfonden.

1989/90:So46 av Karin Israelsson m.fl. (c) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om ändrade regler för allmänna arvsfonden.

Motioner väckta under allmänna motionstiden

1989/90:So230 av Allan Ekström (m) vari yrkas att riksdagen beslutar om sådan ändring i lagen om allmänna arvsfonden att understöd ur fonden skall utdelas av en utav riksdagen vald nämnd om nio personer företrädande olika meningsriktningar.

1989/90:So251 av Göthe Knutson (m) vari yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att allmänna arvsfondens stadgar skall följas intill dess en stadgeändring skett,

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts bl.a. om det oetiska i att ensidigt gynna politisk verksamhet inom den socialdemokratiska s.k. rörelsen.

1989/90:So287 av Kjell Ericsson m.fl. (c) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om ändrade regler för allmänna arvsfonden.

Utskottet

Skrivelsen m.m.

Den grundläggande bestämmelsen om allmänna arvsfonden och dess rätt till arv finns i 5 kap. ärvdabalken. Där sägs att om någon avlider utan att efterlämna någon arvsberättigad eller testamentstagare skall kvarlåtenskapen tillfalla allmänna arvsfonden. Egendom kan också tillföras fonden genom gåva eller testamente.

Närmare bestämmelser om ändamålet och förvaltningen av arvsfondens medel finns i lagen (1928:281) om allmänna arvsfonden. Enligt 1

§ denna lag skall de medel som tillfaller fonden i arv eller genom gåva eller testamente utan sammanblandning med andra medel förvaltas av kammarkollegiet såsom en särskild fond för främjande av vård och fostran av barn och ungdom samt omsorg om handikappade. Understöd ur fonden utdelas av regeringen eller den myndighet regeringen bestämmer (2 §).

Socialutskottet behandlade hösten 1989 en motion om allmänna arvsfonden i vilken riktades kritik mot regeringens sätt att i vissa fall tillämpa arvsfondens ändamålsbestämmelse. Med anledning av motionen gav riksdagen regeringen till känna att en samlad redovisning av hur allmänna arvsfondens medel används regelbundet bör lämnas till riksdagen (1989/90:SoU3, rskr. 14). I betänkandet redovisades bakgrunden till allmänna arvsfondens tillkomst och fondens nuvarande ändamålsbestämmelse samt en mycket översiktlig redovisning av hur fondens medel använts.

Regeringen har genom den nu avlämnade skrivelsen 1989/90:131 till riksdagen överlämnat en redovisning för fördelningen av medel från allmänna arvsfonden under budgetåret 1988/89. Redovisningen, som upprättats inom socialdepartementet och barn- och ungdomsdelegationen, innehåller en detaljerad sammanställning av alla bifallsbeslut under budgetåret 1988/89. I skrivelsen redovisas också uppgifter om allmänna arvsfondens förvaltning m.m.

När det gäller fördelningen av arvsfondens medel framgår av skrivelsen att stöd enligt regeringens praxis utgår endast till juridiska personer, t.ex. föreningar, stiftelser, organisationer eller kommuner. Stödet har under budgetåret 1988/89 i huvudsak utgått till föreningar och organisationer. I de fall stöd utgått till stat eller kommun har det, enligt vad som anförs i skrivelsen, rört sig om verksamhet som innebär förnyelse och utveckling. Regeringen har bifallit 234 ansökningar motsvarande sammanlagt drygt 105 milj.kr. I syfte att stimulera till utveckling av vissa betydelsefulla områden har regeringen också i samband med beslut om uppdrag ställt medel till bl.a. statens handikappråds, socialstyrelsens och handikappinstitutets förfogande.

Sedan 1987 har 30 milj.kr. årligen anvisats barn- och ungdomsdelegationen för stöd till fostran av ungdom. Barn- och ungdomsdelegationens medel ur allmänna arvsfonden har, enligt vad som redovisas i regeringens skrivelse, huvudsakligen utgått till olika utvecklingsprojekt och anläggningar för ungdomsverksamhet, t.ex. lägergårdar och scoutstugor. Verksamhet för att nå ungdomar som inte tidigare varit verkamma i föreningslivet har prioriterats särskilt. Barn- och ungdomsdelegationen har under budgetåret 1988/89 bifallit 373 ansökningar motsvarande sammanlagt drygt 28 milj.kr.

I några motioner framförs kritik mot hur regeringen vid utdelning av medel ur allmänna arvsfonden tillämpat arvsfondens ändamålsbestämmelse.

I *motion 1989/90:44 av Sten Svensson m.fl. (m)* påtalas bl.a. att en rad kommuner, landsting och statliga institutioner och myndigheter har erhållit medel ur fonden. Av ärvdabalkens bestämmelser framgår dock tydligt att understöd inte får lämnas för åtgärd vars bekostande åligger stat och kommun. Motionärerna anser det ytterst allvarligt att regeringen på detta sätt åsidosätter den lag som reglerar användningen av fondens medel. Detta missgynnar de fristående handikapporganisationerna, eftersom de måste konkurrera med landsting och myndigheter. Motionärerna anser det viktigt att det görs en översyn av tolkningen av ärvdabalken. Ett tillkännagivande om detta begärs i motionen (*yrkande 1*).

I *motion 1989/90:So251 av Göthe Knutson (m)* begärs ett tillkännagivande till regeringen om att allmänna arvsfondens stadgar skall följas intill dess en stadgeändring skett (*yrkande 1*). Även i denna motion påtalas att bidrag mot gällande regler utgår till åtgärder som stat och kommun skall bekosta. Motionären påtalar också att avsevärda medel utdelats till organisationer som står socialdemokratins nära. Motionären nämner Unga Örnar, Alvar och Gunnar Myrdals stiftelse samt föreningar inom den socialdemokratiska pensionärsrörelsen. I motionen hemställs vidare att riksdagen som sin mening skall ge regeringen till känna vad som anförs i motionen om det oetiska i att ensidigt gynna politisk verksamhet inom den socialdemokratiska rörelsen (*yrkande 2*).

Några motioner innehåller förslag till ändringar i arvsfondens ändamålsbestämmelse. I *motion 1989/90:So46 av Karin Israelsson m.fl. (c)* anförs att det principiellt är felaktigt att medel från hela landet sammanförs till en enda fond utan hänsyn till varifrån medlen kommer. Eftersom medlen kommer från hela landet är det rimligt att man regionalt har mer att säga till om när det gäller användningen. Huvuddelen av medlen bör därför avsättas för kommunernas disposition. Motionärerna begär ett tillkännagivande till regeringen om detta (*yrkandet delvis*).

Liknande synpunkter framförs i *motion 1989/90:So45 av Göran Engström (c)*. Motionären anför att medlen även i fortsättningen bör delas ut till ungdoms- och föreningsverksamhet men tillkomma föreningar i den kommun där arvlåtaren var mantalsskriven. Motionen mynnar ut i ett tillkännagivande till regeringen (*yrkandet delvis*).

Även *motion 1989/90:So287 av Kjell Ericsson m.fl. (c)* innehåller liknande tankegångar. Motionärerna föreslår en femårig försöksverksamhet, där en avsevärd del av arvsfondens medel tillförs en kommunal fond. Vid överföringen till den kommunala fonden skall beaktas hur stor del av medlen som influtit från resp. kommun. I motionen begärs ett tillkännagivande om vad som anförts i motionen om ändrade regler för allmänna arvsfonden (*yrkandet delvis*).

Fonden hade ursprungligen till ändamål att *främja barns och ungdoms vård och fostran*. Detta kom att gälla fram till år 1969 då riksdagen biföll en proposition (1969:281) om att bidrag skulle kunna utgå också till *omsorg om handikappade*. I den nämnda propositionen erinrade departementschefen om att ändamålet alltsedan fondens tillkomst varit att främja barns och ungdoms vård och fostran. Han erinrade också om att bidrag inte får lämnas för åtgärder som det åligger stat eller kommun att bekosta. Departementschefen konstaterade att det allmän-
nas insatser på barn- och ungdomsvårdens områden ökat avsevärt under de senaste decennierna, vilket fått till följd att staten och kommunerna helt eller delvis övertagit ansvaret för olika verksamheter som tidigare har fått understöd av arvsfondsmedel. Han konstaterade också att socialförsäkringssystemets utbyggnad, studiefinansieringens omläggning och den allmänna välfärdsökningen minskat behovet av vissa slag av stödåtgärder till förmån för enskilda personer. Enligt departementschefen hade denna utveckling påverkat inriktningen av arvsfondens bidragsverksamhet. Vissa bidragsändamål hade helt eller delvis försvunnit och andra ändamål hade i stället kunnat tillgodoses i större utsträckning. Departementschefen konstaterade att tyngdpunkten under 1960-talet kommit att ligga på barnstugor och ungdomslokaler.

I propositionen anfördes att bidrag ur fonden liksom tidigare inte borde lämnas för åtgärder som det "åligger stat eller kommun att bekosta". T.ex. borde arvsfondsbidrag i princip inte lämnas till sjukvårdsändamål och inte heller andra former av slutna vård. Bara i undantagsfall borde arvsfondsmedel användas för ändamål som *kan* finansieras med stöd från det allmänna i annan ordning, exempelvis genom lån eller bidrag ur särskilda av statsmedel bekostade fonder. Sammanblandningen mellan olika stödformer skulle enligt propositionen medföra svårigheter att överblicka och planera verksamheten.

Första lagutskottet fann den avgränsning som gjorts bl.a. i fråga om att understöd inte skall utgå till sådant som det åligger stat eller kommun att bekosta riktig och ändamålsenlig. Förslag i en motion om att undanta bidrag till barnstugor och handikappvård avvisades av utskottet.

Vad gäller bidrag till politiska organisationer, som enligt tidigare regler inte kunnat erhålla bidrag, hade den utredning som föregått 1969 års proposition förordat att denna princip även i fortsättningen skulle upprätthållas. Departementschefen ansåg emellertid att det förhållandet att en organisation har ett politiskt syfte inte borde utesluta den från möjligheten att få bidrag ur fonder för verksamhet som ligger inom ramen för fondens ändamål. Han erinrade om att politiska organisationer hade möjlighet att få statligt och kommunalt stöd till viss ungdomsverksamhet i samma utsträckning och på samma villkor som andra organisationer.

Lagrådet anförde beträffande bidrag till politiska organisationer att det inte kunde förorda den av departementschefen föreslagna ändringen av dittills gällande princip att politiska organisationer inte borde erhålla understöd från arvsfonden. Enligt lagrådets mening kunde

allmänhetens förtroende för arvsfonden komma att minskas och den misstanken uppstå att fondens medel — direkt eller indirekt — kan komma att användas till politisk verksamhet som enligt sakens natur är kontroversiell.

Departementschefen anförde för sin del att de politiska organisationerna, förutom sin politiska verksamhet, utvecklar en bred aktivitet med åtskilliga inslag som ingalunda är kontroversiella och som helt faller inom ramen för sådana ungdomsvårdande syften som arvsfonden är till för att tillgodose, t.ex. studieverksamhet, information om narkotikaproblem m.m.

Under riksdagsbehandlingen yrkades i motioner avslag på förslaget vad gäller politiska organisationer. Första lagutskottet (1LU 1969:57) tillstyrkte propositionen i dess helhet. Riksdagen följde utskottet (rskr. 238).

Frågan om allmänna arvsfondens ändamålsbestämmelser har därefter vid flera tillfällen varit föremål för riksdagsbehandling (se bl.a. SoU 1981/82:8, 1985/86:3 och 11 samt 1986/87:18). Riksdagen har därvid avvisat motionsförslag om att fondens ändamål skulle utvidgas till att avse även insatser för de äldre. I betänkandet 1988/89:SoU6 inskärpte utskottet att fondens medel endast får användas för ändamål som främjar vård och fostran av barn och ungdom samt omsorg om handikappade (s. 37). Uttalandet gjordes med anledning av att regeringen i prop. 1987/88:176 om äldreomsorgen inför 90-talet aviserat att 10 milj.kr. årligen under två år skulle avsättas från allmänna arvsfonden för förnyelsearbete syftande till en utveckling av anhörigvård. I 1989/90:SoU3 erinrade utskottet om de regler som gäller för stöd ur allmänna arvsfonden. Utskottet framhöll att stöd inte skall beviljas för åtgärder som det åligger stat eller kommun att bekosta och att arvsfondens medel huvudsakligen skall användas för stöd till frivilliga och ideella insatser.

Riksdagens revisorer påbörjade under år 1989 en granskning av handläggningen inom socialdepartementet och barn- och ungdomsdelegationen av ärenden rörande allmänna arvsfonden, bl.a. avseende redovisning. Denna granskning kommer enligt vad som uppgivits av revisorerna att fullföljas.

Konstitutionsutskottet har i samband med årets granskning av regeringsärendenas handläggning även granskat om understöd lämnats ur allmänna arvsfonden för åtgärder vars bekostnad åligger stat eller kommun. Utskottet har också prövat frågan om det är förenligt med gällande regler att utdela understöd till politiska organisationer. Granskningen redovisas i betänkandet 1989/90:KU30.

Socialdepartementet har med anledning av granskningen i promemorior som tillställts konstitutionsutskottet gjort vissa förtydliganden beträffande de understöd som delats ut. När det gäller kommunala utvecklingsprojekt redovisas bl.a. att fem kommunala utvecklingsprojekt erhållit stöd under budgetåret 1988/89 med totalt 1,9 milj.kr. som avsett verksamheter som det inte enligt lag eller författning åligger kommunerna att bekosta. Samverkansprojektet mellan föreningar och förvaltningar i Rosengård i Malmö, Stockholms socialförvaltnings lä-

gerverksamhet i Värmland med s.k. utsatta ungdomar samt Stockholms skolors centralförvaltnings ungdomsprojekt i Tensta/Rinkeby (sommarskurs och läger för nyinflyttade invandrarbarn) är enligt promemorian alla s.k. pilotprojekt. Kållereds fritidsgård har fått en mindre summa för att bedriva ett miljöprojekt i Sandsjöbacka naturreservat. Fritidsgården skall samarbeta med en nybildad miljöförening på orten. Detta projekt ligger enligt vad som anförs i promemorian inom vad som kan anses åligga kommunen enligt lag eller författning.

I en promemoria med kommentarer till det stöd som utdelats av barn- och ungdomsdelegationen anförs att barn- och ungdomsdelegationen under två år stött utvecklingen av ungdomsforskningen genom att bevilja stöd till bildandet av sex olika centra för ungdomsforskning. Stödet har utgått för en tvåårig försöksverksamhet och avser s.k. miljöstöd. Avsikten med miljöstödet har enligt promemorian varit att stimulera till möten mellan tvär- och flervetenskapliga ungdomsforskare. Däremot har miljöstödet inte varit avsett att finansiera forskningsprojekt.

I en promemoria om understöd som ställts till socialstyrelsens förfogande för försöksverksamhet och förnyelsearbete beträffande närstående redovisas bl.a. att regeringen genom beslut den 8 september 1988 ställt ett belopp om 10 milj.kr. ur allmänna arvsfonden till socialstyrelsens förfogande för budgetåret 1988/89 för försöksverksamhet och förnyelsearbete beträffande stöd till närstående. Bakgrunden till beslutet var bl.a. upprepade önskemål från handikapporganisationernas sida om utveckling av stödet till anhöriga och närstående för att möjliggöra för svårt handikappade personer att bo i normalt boende. Liknande önskemål hade framförts av pensionärsorganisationerna. Det har då framför allt handlat om den svåra situationen för närstående till åldersdementa. Promemorian hänvisar bl.a. till uttalandena i proposition 1987/88:176 om äldreomsorgen inför 90-talet. I promemorian redovisas vidare att regeringen den 8 februari 1990 fattat ett andra beslut om att ställa ytterligare 10 milj.kr. till socialstyrelsens förfogande. Understödet till försöksverksamhet med förnyelsearbete beträffande stöd till närstående har avsett människor med funktionshinder — barn, ungdomar, vuxna och äldre. Redan av det första beslutet framgick, framhålls det i promemorian, att det var fråga om en tvåårig satsning. Socialutskottets uttalande i betänkandet 1988/89:SoU6 innebar inte något hinder för ett följdbeslut om ytterligare 10 milj.kr. Eftersom försöksverksamheten också bedömdes falla inom området omsorger om handikappade, däribland äldre med funktionshinder, innebar detta enligt promemorian inte någon utvidgning av arvsfondens ändamål.

I promemorian framhålls att medel från allmänna arvsfonden inte utgår till allmän verksamhet för äldre, där syftet t.ex. är att åstadkomma gemenskap och en rikare och mer meningsfylld ålderdom. Däremot utgår medel till omsorg om handikappade vilket i vissa fall innebär att äldre personer med handikapp på grund av skador eller sjukdom omfattas av projekt som får stöd från arvsfonden. Det framhålls i promemorian att verksamheterna inom handikappområdet som regel inte är förbehållna handikappade under 65 år. Vissa projekt är

dock inriktade på t.ex. barn eller ungdomar eller förtidspensionärer, men arvsfonden har också vid ett antal tillfällen beviljat medel till verksamheter som i första hand varit inriktade på äldre handikappade. I promemorian framhålls också att bidrag till verksamheter med huvudsaklig inriktning på äldre handikappade haft en marginell omfattning.

Av socialdepartementets promemorior framgår att ca 7,5 milj.kr. har utgått under budgetåret 1988/89 som understöd för barn och ungdom till organisationer av typ Unga Örnar, Vi unga, Aktiv ungdom, Non Fighting Generation m.fl. Politiska organisationer har fått 409 000 kr.

Konstitutionsutskottet uppmärksammar i sitt betänkande de två regeringsbesluten om stöd ur allmänna arvsfonden till försöksverksamhet med förnyelsearbete beträffande stöd till närstående. Utskottet konstaterar att regeringen fattade det första beslutet den 8 september 1988, alltså innan riksdagen hade behandlat proposition 1987/88:176 om äldreomsorgen inför 90-talet. Konstitutionsutskottet erinrar om att socialutskottet vid beredningen av regeringens förslag i den nämnda propositionen påtalat att fondens medel endast får användas för ändamål som främjar vård och fostran av barn och ungdom samt omsorg om handikappade. Socialutskottet godtog dock i sin hemställan de i propositionen förordade riktlinjerna. Konstitutionsutskottet anser att regeringen bort avvakta riksdagens prövning innan beslutet fattades.

Med hänvisning till socialutskottets pågående beredning om en förbättrad redovisning av utdelningar ur allmänna arvsfonden och till den granskning av handläggningen inom socialdepartementet av ärenden rörande allmänna arvsfonden som riksdagens revisorer påbörjade under 1989 avstår konstitutionsutskottet från att göra något särskilt uttalande.

Utskottet gör följande bedömning.

Utskottet kan inledningsvis konstatera att regeringen genom den aktuella skrivelsen efterkommit riksdagens önskemål om en redovisning för fördelningen av medel från allmänna arvsfonden.

Flera motionärer har ifrågasatt om regeringen när medel utdelats ur fonden tillämpat fondens ändamålsbestämmelse på det i lagen avsedda sättet. Utskottet kan konstatera att regeringen gett ändamålsparagrafen en vid tolkning. Det går enligt utskottet av det redovisade materialet inte att helt klarlägga om utdelningen av medlen till stat och kommun skett i överensstämmelse med ändamålsbestämmelsen. Som utskottet vid flera tillfällen har framhållit stadgar lagen om allmänna arvsfonden att stöd ur arvsfonden inte skall beviljas för åtgärder som det åligger stat eller kommun att bekosta. Utskottet har också betonat att arvsfondens medel huvudsakligen skall användas för stöd till frivilliga och ideella insatser. Utskottet anser sig mot denna bakgrund böra instämma i kraven i främst motion So44 (m) att en översyn nu bör göras av arvsfondens ändamålsbestämmelse. Vad utskottet anfört med anledning av motionerna So44 (m) yrkande 1 och So251 (m) yrkande 1 bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Utskottet är däremot inte berett att ställa sig bakom kraven i andra motioner (c) att medlen skall avsättas för eller tillfalla verksamheter i den kommun där arvlåtare var mantalsskriven. Utskottet avstyrker därför motionerna So46 (c), So45 (c) och So287 (c) i här aktuella delar.

I motion So251 (m) anføres bl.a. att regeringen särskilt gynnat sådan politisk verksamhet som står nära socialdemokratins. Konstitutionsutskottet har vid sin granskning av regeringens handläggning av arvsfundsärendena hänvisat till den granskning som görs av riksdagens revisorer om den utdelning som skett till politiska organisationer varit i överensstämmelse med fondens ändamålsbestämmelse. Socialutskottet har inte något underlag för ett sådant tillkännagivande som efterlyses i motion So251 (m). Yrkande 2 i motionen avstyrks därför.

Rätten att besluta om utdelning av arvsfondens medel

Som framgått av den tidigare redovisningen skall enligt 2 § lagen om allmänna arvsfonden understöd ur fonden delas ut av regeringen eller den myndighet regeringen bestämmer.

Av regeringens skrivelse 1989/90:131 framgår att regeringen sedan 1987 anvisat 30 milj.kr. årligen till barn- och ungdomsdelegationen för stöd till fostran av ungdom. Med ungdomar avses i detta sammanhang åldrarna 7–25 år. Den 15 februari 1990 beslutade regeringen att delegationen fr.o.m. budgetåret 1989/90 skall anvisas 25 % av de medel ur allmänna arvsfonden som är disponibla för utdelning. Av skrivelsen framgår vidare att regeringen, i syfte att stimulera till utveckling av vissa betydelsefulla områden, i samband med beslut om uppdrag ställt medel till bl.a. statens handikappråds, socialstyrelsens och handikappinstitutets förfogande. Enligt dessa uppdrag skall myndigheterna informera om behovet av utvecklingsarbete och möjligheter att söka stöd, administrera ansökningar, bevilja medel, utvärdera utvecklingsarbetet samt verka för spridning av erfarenheterna.

Flera motioner innehåller förslag om att beslut om understöd ur fonden skall flyttas över till något fristående organ.

I *motion 1989/90:So44 (m)* hemställs att riksdagen hos regeringen begär förslag om förändring av ansvaret för medelsfördelningen i enlighet med vad som anføres i motionen (*yrkande 2*). Motionärerna anser att ansvaret för fördelningen av medel från allmänna arvsfonden bör flyttas från regeringen resp. barn- och ungdomsdelegationen. I stället skulle fördelningen kunna ombesörjas av ett av riksdagen utsett råd, som genom en bred sammansättning skulle ge ansökningarna en vidare belysning och genom en mer samvetsgrann tolkning av bestämmelserna bättre skulle motsvara fondens syften.

Liknande synpunkter framförs i *motion 1989/90:So230 av Allan Ekström (230)*. Motionären föreslår en av riksdagen utsedd nämnd om förslagsvis nio personer.

Som framgått i det föregående föreslås i *motion So46 (c)* en ändring i arvsfondens ändamålsbestämmelse så att huvuddelen av medlen avsätts för kommunernas disposition. Motionärerna anser att en av

riksdagen utsedd nämnd bör handha utdelningen av medel från arvsfonden i stället för regeringen och begär ett tillkännagivande till regeringen om detta (*yrkandet delvis*).

Även i *motion So45 (c)* finns förslag om en ändring av arvsfondens ändamålsbestämmelse så att fondens medel i fortsättningen bör tillkomma föreningar i den kommun där arvlåtaren var mantalsskriven. Motionären anser att företrädare för kommunen bäst bör känna till behovet hos dem som söker bidragen och att det lämpligaste vore att överföra både förvaltning och fördelning i sin helhet till den kommunala nivån. Motionären begär ett tillkännagivande om detta (*yrkandet delvis*).

Liknande synpunkter framförs även i *motionerna So287 (c)* (*yrkandet delvis*). Motionären anser att förvaltningen inklusive beviljandet av understöd ur fonden bör ligga på resp. kommuns kommunstyrelse.

Även formerna för handläggningen av arvsfondsärendenas handläggning behandlades i samband med 1969 års utvidgning av fondens ändamålsbestämmelse. I direktiven för den utredning som föregick propositionen ingick att formerna för ärendenas handläggning borde prövas och möjligheterna att delegera beslutanderätten övervägas. Utredningen ansåg att man borde behålla ordningen att det är regeringen som beslutar om bidrag ur arvsfonden men att regeringen i vissa ärenden borde få möjlighet att delegera beslutanderätten till underordnad myndighet.

I denna fråga uttalade departementschefen följande (prop. s. 45).

För egen del anser jag det vara betydelsefullt att bidragsgivningen ligger i händerna på ett organ som har god överblick över hela det fält inom vilket bidrag kan komma i fråga och därigenom får möjlighet att väga olika behov mot varandra och mot tillgängliga resurser. Detta talar för att beslutanderätten borde ligga kvar hos Kungl. Maj:t. Det sagda utesluter emellertid inte att bidragsgivningen i vissa fall delegeras till underordnad myndighet. Jag anser att möjlighet därtill bör införas. Sålunda bör delegation kunna komma i fråga i vissa klart avgränsade typer av ärenden, där en fast praxis för bidragsgivningen har utbildats hos Kungl. Maj:t. — — — I samband med delegation bör de allmänna principerna för bidragsgivningen anges, och vidare bör vederbörande myndighet få en bestämd ekonomisk ram att hålla sig inom.

Första lagutskottet (1LU 1969:37) gjorde inte något särskilt uttalande i denna del. Riksdagen beslutade i enlighet med utskottets hemställan (rskr. 1969:238).

Frågan om vem som skall besluta om understöd ur allmänna arvsfonden behandlades också i socialutskottets betänkande 1989/90:SoU3. I en motion hade föreslagits att beslut rörande understöd ur fonden i stället för av regeringen skall fattas av en oberoende styrelse med parlamentarisk förankring. Utskottet var inte berett att ställa sig bakom kraven på att uppgiften att pröva frågor om anslag ur allmänna arvsfonden skall föras över till en särskild, parlamentariskt tillsatt styrelse. Utskottet erinrade dock om de uttalanden som gjorts i olika sammanhang om betydelsen av att minska antalet detaljärenden i regeringen och departementen. Utskottet ansåg att detta synsätt givetvis

gör sig gällande även beträffande regeringens befattning med ärenden om bidrag ur allmänna arvsfonden. Utskottet fann skäl att i sammanhanget peka på den möjlighet till delegering av beslutanderätten som finns enligt 2 § lagen om allmänna arvsfonden. Med hänvisning till det anförda avstyrkte utskottet det då aktuella motionsyrkandet. Riksdagen följde utskottet (rskr. 1989/90:14).

Utskottet gör följande bedömning.

Utskottet har även tidigare behandlat motionsyrkanden om att beslut rörande understöd ur allmänna arvsfonden i stället för av regeringen skall fattas av en styrelse eller nämnd med parlamentarisk förankring. Utskottet har avstyrkt sådana motionskrav. Utskottet finner inte någon anledning att ändra inställning i frågan. Det finns dock anledning att på nytt erinra om det uttalande som utskottet gjorde i betänkandet 1989/90:SoU3 om att regeringen i syfte att minska antalet detaljärenden i regeringen och i departementen bör beakta de möjligheter till delegering av beslutanderätten som finns enligt 2 § lagen om allmänna arvsfonden.

Med det anförda avstyrker utskottet motionerna So44 (m) yrkande 2 och So230 (m). Utskottet avstyrker även motion So46 (c) i motsvarande del.

Utskottet har i det föregående avstyrkt motionsyrkanden om att medel skall återföras till kommunen där arvlåtaren var mantalsskriven. Utskottet är inte heller berett att ställa sig bakom krav på att frågor om anslag ur allmänna arvsfonden skall prövas av kommunerna. Därför avstyrker utskottet motionerna So45 (c) och So287 (c) i aktuella delar.

Vad slutligen gäller utformningen av kommande redovisningar för användningen av arvsfondsmedlen anser utskottet att en fylligare analytisk redogörelse från regeringen behövs för utskottets granskning. Det skulle också vara till fördel för granskningen om regeringen även redovisade den kommande inriktningen av stödet. Utskottet förutsätter att regeringen beaktar dessa synpunkter utan något tillkännagivande från riksdagens sida.

Regeringens skrivelse bör i övrigt inte föranleda någon åtgärd från riksdagens sida.

Hemställan

Utskottet hemställer

1. beträffande *utdelning av medel till stat och kommun*
att riksdagen med anledning av regeringens skrivelse och motionerna 1989/90:So44 yrkande 1 och 1989/90:So251 yrkande 1 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anför,
2. beträffande *återförande av medel till arvlåtarens kommun*
att riksdagen avslår motionerna 1989/90:So46 delvis, 1989/90:So45 delvis och 1989/90:So287 delvis.

res. 1 (c)

3. beträffande *utdelning av medel till politiska organisationer*
att riksdagen avslår motion 1989/90:So251 yrkande 2,

4. beträffande *en parlamentarisk nämnd för utdelning av arvsfondsmedel*

att riksdagen avslår motionerna 1989/90:So44 yrkande 2, 1989/90:So230 och 1989/90:So46 delvis,

res. 2 (m, fp, c)

5. beträffande *överbörande av beslutanderätt till kommunerna*

att riksdagen avslår motionerna 1989/90:So45 delvis och 1989/90:So287 delvis,

res. 3 - villk. 1

6. att riksdagen beslutar att regeringens skrivelse i övrigt inte skall föranleda någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 17 maj 1990

På socialutskottets vägnar

Bo Holmberg

Närvarande: Bo Holmberg (s), Anita Persson (s), Sten Svensson (m), Aina Westin (s), Ulla Tillander (c), Ingrid Andersson (s), Per Stenmarck (m), Johnny Ahlqvist (s), Rinaldo Karlsson (s), Ingegerd Anderlund (s), Ingrid Hemmingsson (m), Ingrid Ronne-Björkqvist (fp), Rosa Östh (c), Gudrun Schyman (vpk), Anita Stenberg (mp), Jan Andersson (s) och Ulla Orring (fp).

Reservationer

1. Återförande av medel till arvlåtarens kommun (mom. 2)

Ulla Tillander och Rosa Östh (båda c) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 9 börjar med "Utskottet är" och slutar med "aktuella delar." bort ha följande lydelse:

Utskottet delar motionärernas uppfattning att det vid utdelning av medel ur allmänna arvsfonden bör tas större hänsyn till varifrån medlen kommit. Utskottet anser att vid översynen av ändamålsparagrafens utformning också bör övervägas möjligheterna att återföra en del av medlen till den kommun där arvlåtaren var bosatt.

Även detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

dels att utskottet under mom. 2 bort hemställa

2. beträffande *återförande av medel till arvlåtarens kommun*

att riksdagen med bifall till motion 1989/90:So46 delvis och med anledning av motionerna 1989/90:So45 delvis och 1989/90:So287 delvis som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

2. En parlamentarisk nämnd för utdelning av arvsfondsmedel (mom. 4)

1989/90:SoU29

Sten Svensson (m), Ulla Tillander (c), Per Stenmarck (m), Ingrid Hemmingsson (m), Ingrid Ronne-Björkqvist (fp), Rosa Östh (c) och Ulla Orring (fp) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 11 börjar med "Utskottet har" och slutar med "i motsvarande del." bort ha följande lydelse:

Utskottet anser att det skulle innebära stora fördelar om beslutanderätten rörande arvsfondsmedel fördes över till en särskild nämnd med parlamentarisk förankring. Vad utskottet anfört i denna del bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

dels att utskottet under mom. 4 bort hemställa

4. beträffande *en parlamentarisk nämnd för utdelning av arvsfondsmedel*

att riksdagen med anledning av motionerna 1989/90:So44 yrkande 2, 1989/90:So230 och 1989/90:So46 delvis som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

3. Överförande av beslutanderätt till kommunerna (mom. 5)

Under förutsättning av bifall till reservation 1

Ulla Tillander och Rosa Östh (båda c) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 11 börjar med "Utskottet har" och slutar med "i aktuella delar." bort ha följande lydelse:

Utskottet anser att de medel som har återförts till kommunen bör fördelas av en av kommunen utsedd nämnd. Vad utskottet anfört bör riksdagen med anledning av motionerna So45 (c) delvis och So287 (c) delvis som sin mening ge regeringen till känna.

dels att utskottet under mom. 5 bort hemställa

5. beträffande *överförande av beslutanderätt till kommunerna*

att riksdagen med anledning av motionerna 1989/90:So45 delvis och 1989/90:So287 delvis som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

